

MERKILLINEN MERKITYS

Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera Mustonen (toim.) *Merkillinen merkitys*. Helsinki: Gaudeamus 2000. 162 s. ISBN 951-662-785-4.

Käsillä olevan teoksen pohjana ovat Helsingin yliopiston filosofian ja yleisen kielitieteen laitosten sekä kognitiotieteen tutkimusyksikön järjestämässä Merkillinen merkitys -seminaarissa pidetyt esitelmät keväältä 1997.

Teoksen aiheena on merkityksen periaatteissa rajoittamattomissa merkityksissään, joten teos ikään kuin virittää järjestäjätieteiden alojen käsite- ja toivevaruuden seminaarissa olleilla voimilla. Esipuheessa valotetaan seminaarin taustaa, sitä että merkitys on esillä eri tieteenaloilla ja sitä että tuntuu olevan tarvetta etsiä yhteen rakentavassa hengessä. Esipuheessa myös esitellään artikkeleita ja hieman suhteutetaan eri

lähestymistapoja toisiinsa sekä luonnehditaan kirjaa kokonaisuutena, mutta koska merkitys on laaja ja syvä ilmiö, on kirja kaikesta huolimatta useassa suhteessa seka-koosteinen. Seuraavassa tarkastelussa korostan lingvistisiä artikkeleita ja näkökohtia.

ILKKA NIINLUODON kirjoitus Johdatus merkityksen merkityksiin on tavallaan filosofisen semantiikan peruskurssi. Se sisältää erilaisten merkityskäsitysten analyysia ja ontologiaa, totuuden suhdetta merkitykseen, ongelmien kartoitusta ja lähestymistapojen esittelyä. Kirjoitus on selkeä, mutta ei helppo. Sen sisällön tulisi kuulua kielentutkijan yleissivistykseen, mutta vaikka osan siitä lingvisti ilman muuta tuntee, sii-

▷

nä on asioita, joita hän ei noin kursorisesta luettelosta opi. Lingvistin kannattaa lukea Niiniluodon kirjoitusta myös varmana oman alansa tarpeellisuudesta ja tuloksista, tietäen, että empiirisessä tutkimuksessa moni asia näyttää toiselta ja vaatii oman tutkimusotteensa ja ongelmanhahmotuksensa.

Toinen filosofi kirjassa on LEILA HAAPARANTA. Hänenkin kirjoituksensa Katsaus merkitysten metafysiikkaan käsittelee merkityksen olemusta erilaisissa filosofisissa käsityksissä. Tämä näkyy jo siitä, millaisesta kysymyksestä käsin sitä ihmetellään. »Missä merkitys on?» tai »miten merkitys on?» tuottavat erilaisia näkemyksiä siitä, onko merkitys esimerkiksi pään sisäinen idea vai intersubjektiivinen konstruoitu(nut) olio. Haaparanta pohtii tietoteoreettisen ja kielifilosofisen merkityskäsityksen suhdetta muoto/aines, muoto/merkitys -dikotomioista käsin. Nämä ovat jonkin verran analogisia lingvistiikan jälkisaussurelaisten dikotomioiden kanssa, vaikka Haaparanta käsitteleeikin aihetta puhtaasti filosofian näkökulmasta, lähinnä analyttisen filosofian perustajajäsenen Fregen ja fenomenologian perustajajäsenen Husserlin näkemysten valossa, tietoteorian, ontologian ja logiikan kannalta. Haaparanta päätyy Fregeä fenomenologisesti tulkiten eräänlaiseen intersubjektiiiviseen konstruktivismiin, jossa nuo merkityskäsitykset yhdistyvät ja joka siis suhteuttaa kielessä annettua käsitettä ja subjektiivista käsittämisen aktia. Loppupäätelmässään hän tulee filosofian rajalle nykyfenomenologiaan: »Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologiaa seuraten ruumiilliset merkitykset ja ruumiin intentionaalisuus voitaisiin ymmärtää kielen merkityksen ja intentionaalisuuden sekä tietoisuuden merkitsemisen aktien ja tietoisuuden intentionaalisuuden perustaksi. Ei kuitenkaan ole selvää, että tästä perustasta voidaan esittää teoriaa perinteisen filosofian kielellä.» (S. 40.) Lukijalle jää kysymys, onko tämä jom-

mallekummalle — ruumiinfenomenologialle tai perinteiselle filosofialle — eduksi tai vahingoksi ja millä kielellä tästä siten voisi esittää teoriaa.

Kirjoitus on täysipainoinen, eikä sitä voi ymmärtää ilman hyviä perustietoja kielifilosofiasta. Vaikka se ei ole lainkaan lingvistinen, se on lingvistiä inspiroiva, koska ei voi olla tulematta ajatelleeksi Saussuren perinnettä eikä nykyään vallalla olevia käsityksiä siitä, miten kieli sisältää erilaisia konstruktioita ja luo ja kannattaa intersubjektiiivista todellisuutta. Toisaalta artikkelista huokuvat filosofien taito ja pitkä perinne kovien kysymysten käsittelyssä.

PERTTI SAARILUOMAN kirjoituksen Kognitiotieteellinen semantiikka näkökulma on kognitiotieteellinen. Jo tässä on hieman täsmentämistä: Saariluoma toteaa, ettei nuoren kognitiotieteen käsitys merkityksestä ole yhdenmukainen eikä kaikessa omaperäinen. Hän pohtii paljon tieteenalansa itsenäisyyttä, sitä, onko sitä oikeasti olemassa kielitieteen filosofian ja psykologian välissä. Uutena lähestymistapana merkitykseen ja semantiikkaan hän pitää niin sanottujen syvärepresentaatioiden rakenteen ja tarkoitesisältöjen tutkimista. Ne ovat kieltä edeltäviä, ei-subjektiiivisia, tavallaan yksilöllisten tulkintamahdollisuuksien ehtoja. (S. 54–66.)

Kielentutkijalle Saariluoman kysymykset ja lähestymistapa ovat tavallaan tuttuja psykolingvistiikasta, mutta Saariluoma pohtii niitä filosofisemmin, siis käsiteanalyttisemmin. Tietty uutuusarvo on sillä, miten hallitseva kognitiotieteessä on ikuisuuskysymys mentaalisen representaation luonteesta. Siihen on periaatteessa kaksi erilaista vastausta: merkkisemantiikka ja käsite-semantiikka. Keskeisiä kysymyksiä niiden välillä ovat, onko käsitteitä päässä ja mikä on representaatioiden suhde kieleen. Kognitiotiede ottaa huomioon, että mentaalisilla representaatioilla on aineksellinen puolen-

sa, mikä tarkoittaa, että mitä tai miten tahnassa ne ovatkin, ne ovat olemassa myös hermostotiloina biologisessa aineksessa. Vaikka Saariluoma ei tätä puolta korostakaan, kielentutkija saa muistutuksen semantiikan enimmäkseen tuntemattomista psykofyysisistä rajaehdoista.

Ei ole kohtuullista moittia artikkelin rajoittumista käsitteisiin ja propositionaalisin sisältöihin muunlaisten merkitysten (esimerkiksi 'voi pirsatti', 'niin no' tai 'nouseva intonaatio') sijasta, sillä näiden semanttinen ja pragmaattinen analyysi ovat kesken. Voi silti todeta, että kognitiotiede käsittää kohteensa ideaaliseksi, homogeenisessa kieliyhteisössä neutraalikontekstissa asiaa puhuvaksi olioksi.

JAN-OLA ÖSTMANIN artikkeli Merkityksen ajankohtaiset haasteet yleiselle kielitieteelle on katsaus («pehmeän») lingvistisen semantiikan ja pragmatiikan eetokseen. Östmanin mukaan kieltä ei ole mielekästä tutkia ottamatta merkitystä jollain lailla huomioon. Kirjoittaja itse edustaa lähinnä konstruktiokielioppia, josta käsin hän esittää vastauksia tai vastausmahdollisuuksia semantiikan ja pragmatiikan suuriin kysymyksiin. Kokonaiskuvasta muodostuu odotuksenmukainen: lingvistiikka on sumeaa, prototyypistä ja dialogista, ja semantiikan ja pragmatiikan tutkimus ja metodologia ovat tällä hyvin yleisellä tasolla yhdenmukaisia tai yhtä. Tällä tasolla myös Östmanin kirjoitus on selkeä ja sopiva tähän kirjaan.

Mutta ovatko merkitysten tutkimukset konkreettisella tasolla metodologisesti ja muutenkin yhtenäistä kielitiedettä, jossa vallitsee aito keskusteluyhteys ja tulokset kumuloituvat, vai ainoastaan löyhästi toisiinsa liittyviä tapaustutkimuksia, joissa kaikki kukat saavat kukkia (yhtä paljon)? Käsittäkseni Östman on moniarvoisuuden kannalla, mikä on monessa perustavassa mielessä kielen olemuksen mukaista. Mielinkiintoisia joskin vaikeita kysymyksiä

pohdittaviksi olisivat olleet, mitä esimerkiksi tieteellisyys tai tulosten vertailukelpoisuus tai yleistettävyyys ovat merkityksen tutkimuksessa, mutta pohdinta ei tietenkään ole yksinomaan Östmanin tehtävä.

Östman ehdottaa muutamia omaperäisiä ongelmanratkaisuja. Yksi hänen kysymyksistään kuuluu »Mitä kuuluu semanttiseen merkitykseen ja mitä pragmaattiseen?» Hänen mukaansa ero erilaisten merkitysten välille voidaan ja pitää tehdä niin sanotun eksplisiittisyyden ja implisiittisyyden välillä. Puhuja on »vastuussa» propositionaalisista, eksplisiittisen tason merkityksistä, mutta ei rivien välistä löytyvistä implisiittisistä merkityksistä. Implisiittiset funktiot, nimittäin koherenssi (sekä tekstuaalinen että käyttäytymisen koherenssi), kohteliaisuus ja affektisuus ovat kiellettämissä. Niiden ilmaisukeinoissa on morfosyntaktista rakennetta, joten ne ovat lingvistisesti tutkittavissa. Vaikka Östmanin vastaus on kiinnostava, se ei liene kokonaan uusi eikä ratkaisse ongelmia, sillä eksplisiittisen ja implisiittisen erottaminen on yhtä vaikeaa kuin on konventionaalisen ja tilanteisen merkityksen erottaminen eli merkityksen ja tulkinnan erottaminen toisistaan. Riittää tarkastella irtolausetta *Kenraaliversti oli söpö*, kun jo huomaa, ettei rivejä ja rivien välejä voi erottaa. Toisaalta Östman toteaa, että eksplisiittisyyttä on kielen käytössä monella (perinteisesti pragmatiikkaan luetulla) taholla; esimerkiksi valinta sinuttelun ja teitittelyn välillä on tällainen.

Östmanille merkitys on dialogista, interaktiossa etenevää ja paikallista. Tässä näkyy hänen realisminsa ja idealisminsa: edes puhuja ei selvästi tiedosta intentioitaan ja väärinymmärrykset ovat arkipäivää, joten »on oikeastaan ihme, että (samaa kieltä puhuvat) ymmärtävät toisiaan ollenkaan» (s. 78–80). Kuitenkin Östman näkee merkityksen tutkimuksella olevan mahdollisuuksia perinteisessä lingvistiikassa.

▷

TIINA ONIKIN artikkeli »Mistä mieli merkityksen tutkimukseen? Kognitiivisen kielentutkimuksen merkitysnäkemyksestä» on varsin perusteellinen katsaus kognitiivisen kieliopin taustaan ja nykytilaan. Onikin kirjoitus mahtuu melko pakottamatta Östmanin näkemykseen, mutta spesifisyydestä seuraa laatueroja. Artikkelista käyvät ilmi kognitiivisen kielentutkimuksen luonne laaja-alaisena pehmeänä lähestymistapana, sen läheiset suhteet kognitiiviseen psykologiaan ja komea aatehistoriallinen kehys, johon kuuluvat esimerkiksi Humboldt ja Wittgenstein. Tosin tämä on joskus hieman irrallista. Onikin siteeraaman Mark Johnsonin mukaan »kognitiivisen kieliopin lähestymistapa on laajassa mielessä fenomenologinen: merkitystä tarkastellaan sen kannalta, kuinka maailma ilmenee ihmisen tietoisuudessa» (s. 88). Analysoimatta ja pohjimatta tämän käytännöllisiä implikaatioita voisi kuka tahansa liittää tuollaista esipuheeseensa.

Lakoffia ja Johnsonia seuraten Onikki määrittelee cognition seuraavasti:

[Kognitiivisen kielentutkimuksen] mukaan kielen kategorioita voi selittää vain suhteessa ihmisen cognition toimintaan. Merkitys heijastaa ihmisen aistien suoma tapaa kokea maailma, kulttuurista jäsenyyttä ja vuorovaikutustapoja. Cognition on siis tässä yhteydessä ymmärrettävä laajasti: paitsi aistihavainto ja toiminnan tavat, myös kulttuuri ja ihmisen vuorovaikutustavat ovat representoituneina ihmisen cognitionissa ja cognition luonne rajoittaa niiden mahdollisia ilmenemismuotoja. Tutkimus kohdistuu kielellisen käsitteistyksen siihen osaan, joka kielen vuorovaikutuksellisen luonteen vuoksi on intersubjektiiivisesti jaettua kulttuurisesti yhteistä käsitteistystapaa. (Mts. 91.)

Tämäkin on riskitöntä: kukapa olisi eri mieltä ainakaan ontologiassaan paitsi ääri-autonomisti ja -nativisti. Tosin kognitiivinen kielioppi on osittain kallistumassa psy-

kologivistiseen suuntaan (mp.). Mutta semantiikkasihan kognitiivinen kielentutkimus lopulta paljastuu:

Kognitiivinen kielentutkimus on yritys tarttua kielellisen merkityksen kuvaukseen pikemmin kuin ratkaisu kysymyksen kielen ja cognition suhteesta (mts. 88).

Toisaalta kognitiivinen kielioppi määrytyy myös sosiaalisesti:

[Kognitiivinen kielentutkimus] on pikemminkin yhteinen foorumi kielellisestä merkityksestä eri tavoin kiinnostuneille tutkijoille. Heitä yhdistää ainoastaan kognitiivinen sitoumus. Sen mukaan kielellistä merkitystä on mielekästä tarkastella nimenomaan ihmismielen ilmiönä, erottamattomassa yhteydessä ihmisen cognitionon [eikä kielentutkimus saa olla ristiriidassa muun tieteellisen tietämyksen kanssa cognitionon]. (Mts. 89.)

Tämän mukaan kognitiivinen kielentutkimus on korostuksiltaan jonkin verran omaperäistä semantiikkaa, joka on asiallisesti ristiriidassa harvan ei-formaalisen kielenkuvaustavan kanssa. Tieteensosiologisen ryhmadynamiikan takia kaikki eivät kuitenkaan kuulu joukkoon, esimerkiksi Halliday jää sen ulkopuolelle.

Onikki esittelee selkeästi kognitiivisen kielentutkimuksen lähtökohtia: cognition perustuu ruumiilliseen kokemukseen, tiukkaa jakoa synkroniaan ja diakroniaan ei ole, vaan menneisyys on aina läsnä, sumeus sekä kategorioiden metaforisuus ja prototyyppisyys kuuluvat kielen olemukseen. Hän toteaa myös yhtymäkohtia filosofiseen semantiikkaan (s. 92–98). Pragmatiikalla ja semantiikalla ei ole selvää rajaa, ja sumeuden takia lingvistiikka on aina hieman esseististä (s. 103).

Kaikessa laaja-alaisuudessaan kognitiivinen kielentutkimus vaikuttaa hieman hajanaiselta. Oikeastaan sillä ei olekaan ko-

vin yhtenäistä lingvististä metodologiaa, vaan se saa vaikutteita kogniotutkimuksen, siis lähinnä psykolingvistiikan metodologiasta (s. 98–100). Hieman vanhanaikaisesti sanoen kognitiivinen kielentutkimus etsii ulkoista evidenssiä sekä virikkeitä muualta kognitiontutkimuksesta. Käytännössä hajanaisuutta on kuitenkin paljon vähemmän, sillä esimerkiksi Suomessa kognitiivinen kielentutkimus on monessa suhteessa yhtenäistä.

Lähes ainoana kirjassa Onikki yrittää myös vastata lyhyesti kysymykseen »mitä on merkitys» tiivistämällä Langackerin, Johnsonin ja Lakoffin käsitystä: merkitys on konventionaalinen mielikuva (s. 101), mikä on suunnilleen sama kuin hahmotustapa. Kielessä erilaiset hahmotustavat näkyvät erilaisina sananvalintoina ja morfosyntaktisina rakenteina. Merkityksen perustana nähdään mielikuvaskaemat, ihmisen toiminta- ja hahmotustavat, jotka kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja joilla on sekä kielellinen että ei-kielellinen ulottuvuutensa. Niitä ei voi kokeellisesti perustella, mutta niitä voidaan löytää. Skeemojen kielelliset ja ei-kielelliset ulottuvuudet eivät palaudu toisiinsa, joten lingvistinen käsitys merkityksestä sittenkin jää kielenvaraiseksi. (S. 101–106.) Tietysti tämäkin vastaus on ongelmallinen ja vajaa, mutta yritys on kiinnostava.

Onikin esittelemänä kognitiivisen kieliopin lähestymistapa on intuitiivisesti järjestyksensä ja laaja-alainen, ja se on kirjassa edustava esimerkki kielentutkimuksen oteesta merkitykseen. Onikki tuntee kognitiivisen kieliopin itseymmärryksen hyvin. Tässä monitieteisessä seurassa itseymmärrys olisi parantunut, jos vielä joku filosofi (muu kuin oman joukon Johnson) olisi sijoittanut sitä eri merkityskäsitysten kenttään sekä systematisoinut sen taustaoletuksia. Haaparannan kirjoitus on kyllä olennainen, mutta Haaparanta on lingvistiseen seu-

raan liian filosofinen; hän keskittyy ankarasti muutamaankin filosofiaan ja jää siksi aika kauas niistä liittymäkohdista, joissa hänen merkityksen tietoteoreettinen ja kielifilosofinen käsittelynsä voisivat sivuta kognitiivisen kielentutkimuksen perustaa. Tuntuu siltä, että filosofien ja lingvistien näkemysten hedelmällinen sulauttaminen käytännössä on iso projekti.

KIMMO KOSKENNIEMI esittelee artikkelissaan Merkitys tietokone-lingvistiikassa kieli- ja tietokone-lingvistiikan (entiseltä nimeltään tietokone-lingvistiikan) merkityskäsitystä pääpiirteissään ja muutaman esimerkin avulla.

Koskenniemen mukaan tietokone-lingvistiikka suhtautuu kieleen ja merkitykseenkin kuten (formalisoiava) lingvistiikka ja siten suhteellisesti onnistuu siellä, missä kielen rakenne on selväpiirteistä, esimerkiksi taivutusmorfologiassa. Merkitysten luonne kontekstisidonnaisena ja sumeana on ristiriidassa eksplisiittisyyden vaatimuksen ja erityisesti selkeitä representaatioita edellyttävän symbolimanipulaation kanssa.

Koskenniemen esimerkit menestyneistä semanttisista ongelmanratkaisuista edellyttävät suljettua maailmaa, kategorioiden selväpiirteisyyttä ja selkeitä keskinäisiä suhteita, referenssisuhteita konkreettisiin olioihin ja niiden joukkoihin sekä koeksteensionaalisia viittauksia nominien välillä. Parhaat sovellukset ovat kyselyohjelmia tietokannoista, joissa lauseilla on kaksi funktiota: väite ja kysymys.

Näin merkityksen käsiteanalyysi ei ole tietokone-lingvistiikassa kovinkaan polttava kysymys. Koskenniemen täsmällisesti ilmaiseva käsitys merkityksestä onkin hiukan pinnallinen ja tautologinen:

Intuitiivisesti käsite *merkitys* tuntuisi liittyvän ymmärtämiseen. Jos tunnemme ilmaisun merkityksen ymmärrämme luultavasti koko ilmauksen. Meistä esimerkiksi tuntuu, että tiedämme, mitä

▷

sana »tuoli», merkitsee, koska ymmärrämme mitä tällä sanalla tarkoitetaan ja osaamme myös käyttää tätä sanaa sopivissa yhteyksissä. (Mts. 115.)

Merkityksestä ei tule sanotuksi juuri mitään, jos sanoja *ymmärtää* ja *tarkoittaa* käytetään erittelemättä. Mutta kyky käyttää sanaa (entä lausetta tai muuta pitempää syntagmaa?) sisältää operationaalisen merkityskäsityksen. Humanistit sanoisivat sitä merkityksen käyttöteoriaksi tai pragmatistiseksi merkitysteoriaksi, ja näin suhtautunee myös kieliteknologia asiaan: ei ole väliä, mitä merkitys on, kunhan se toimii.

Jonkinlainen platonismi kuitenkin pilkistää Koskenniemen muotoiluista toisaalla:

Aivan erilainen lähestymistapa on se, että luovutaan tavoittelemasta lauseen tai virkkeen täydellistä merkityksen kuvausta. Tyydytään siis johonkin, joka on vain varjokuva tai osittainen tieto merkityksestä, mutta vastaavasti saatavilla jostain laajemmasta, kenties rajoittamattomasta aihepiiristä. Tällainen voi perustua erityisesti tietokonemuotoiseen tekstikorpukseen, jonka annetaan muotoilla kuva siitä reaali maailmasta, jossa tekstit ovat. (Mts. 121.)

Mitä tämä tarkoittaa ja mitä se kätkee? Onko »täydellinen merkityksen kuvaus» denotaation eksplikointia vai muuttumaton idea, jota kukaan ei tiedä? Vai onko se kaikkien sanamerkitysten mahdollisten yhdistelmien joukko? Mitä on Koskenniemelle tekstin merkitys?

Toiseksi: Tietokoneko luo kuvia reaali maailmasta? Mikä osuus tekstin tuottajalla on alkuperäisen »maailman» »reaalisuuteen»? Koskenniemi ei puhu merkityksestä, ymmärtämisestä, tarkoittamisesta eikä tulkinnasta inhimillisen subjektin näkökulmasta. Hän pyrkii tulemaan toimeen ilman minkäänlaista käsitystä tietoisuudesta. Tästä seuraa hankaluuksia: Mikä on esimerkiksi Koskenniemen oman artikkelin merkitys,

onko se täydellisenä Koskenniemen ulkopuolella? Ja onko se, mitä hän tarkoitti artikkelillaan tai mitä minä siitä sanon, vain varjoa, kun taas tietokone voisi korpuksia tutkailtuaan muotoilla kuvan tekstin »reaali maailmasta»?

Sekä Östman ja Onikki että Koskenniemi esittelevät näkemyksiään melko yleisellä tasolla. Vertaamalla kirjoituksia näkee selvästi, miten erilaisia kielitieteen ja kieliteknologian näkemykset ovat. Östman ja Onikki tähdentävät prototyypisyyttä ja pragmatiikan ja semantiikan sumeaa rajaa kielen olemuksena ja tutkimuksen olennaisena lähtökohtana. Koskenniemelle ne taas ovat kuvauksen haittoja ja hänelle olennaisempia lähtökohtia ovat tekninen ongelmanratkaisu ja kuvauskielen eksplisiittisyys.

AARNE RANTA ojentaa filosofina ja matemaatikkona lingvisteille auttavan kätensä artikkelissaan Monimielisyys matematiikan kielessä ja arkikielessä tarjoten heille käsitteitä matematiikan kielestä. Hänen mukaansa käsitteet ovat matematiikan kielessä sublimoituneet valaiseviksi. Epäilemättä, vaikka ovathan kielentutkijatkin aikanaan tahollaan huomanneet Rannan nyt havaitseman muodon ja merkityksen mutkikkuuden ja antaneet käsitteille nimiä, esimerkiksi homonymian ja polysemian.

Semiotiikko HARRI VEIVO esittelee artikkelissaan Merkki, kulttuuri, kokemus Charles S. Peircen ja Umberto Econ semiotiikkaa, nähdäkseni niin selkeästi kuin mahdollista. Aihe on yleisesti ja lingvistiäkin kiinnostava mutta vaikea ja abstrakti. Kirjoitus on lähinnä filosofiaa, sillä vaikka Saussurea yleisesti pidetään keskeisenä hahmona semiotiikan historiassa, lingvistiikalla ei juuri ole sijaa Veivon kirjoituksessa. Semiootikot puhuvat tässäkin tapauksessa enemmän liikennemerkeistä kuin sanoista tai lauseista. Laatuero luonnollisen kielen ja muiden semioosien välillä on tuntuva, ja

ehkä siksi semiotikat eivät voi sanoista paljoa puhua. Joka tapauksessa kirjoitus on hyvä johdatus Peirceen ja Ecoon ja (kielellisenkin) merkin käsitteeseen ja problematiikkaan nykyaikana.

Semiotikko ja musikologi EERO TARASTIN kirjoitus Merkit ja transsendenssi on sekä yleistä puhetta että hänen oma («romanttisen semiotiikan») näkemyksensä muun muassa semiotiikasta, merkistä, todellisuudesta ja subjektista, eksistenssistä ja transsendentista. Tyypillistä semiotiikkaa, jossa kaikki on käsitetty varsin yleisesti. Onkin hieman vaikea sanoa, mikä Tarastin kirjoituksessa on aidosti uutta ja miten lingvistin kirjoitukseen kannattaisi suhtautua, kun lingvistinen käsitteenmuodostus ja ongelmanmuotoilu jää kokonaan sivuun. Artikkelin voi silti lukea vaikkapa hovin vuoksi, koska se on hyvin sivistynyt ja laaja-alainen omalla tasollaan.

Merkillinen merkitys on kiinnostava ja ajankohtainen kirja. Kielentutkijoiden kirjoitukset ovat päteviä, muut lisäksi ajatuksia herättäviä. Teos on kuitenkin muutama-

sa olennaisessa suhteessa epätasainen, mikä herättää kysymyksen, keille se (kokonaisuutena) sopii. Takakannessa sanotaan, että se monipuolisuutensa ansiosta soveltuu yliopistolliseksi oppikirjaksi, ja esipuheessa todetaan, että »kirjan artikkeleista on löydettävissä myös yleisempi näkökulma, joka mahdollistaa aktiivisen keskustelun ja hedelmällisen vuorovaikutuksen» (s. 9). Tämä yleisempi näkökulma on niin yleinen, ehkä pikemminkin toive tai muistuma seminaarista, ettei moni sitä etsimättä löydä, jos sittenkään. Kirjan artikkelit keskustelivat keskenään hyvin vähän, eivätkä esimerkiksi filosofit tule vaikkapa lingvistejä vastaan juuri ollenkaan. Synteesi ja systematisointi jäävät lukijan tehtäväksi, mikä oppikirjassa on kova vaatimus.

Muuten toivotan jatkoa merkillisen merkityksen tieteidenvälisen tutkimuksen tämänkertaiselle avaukselle. ■

TAPANI KELOMÄKI

Sähköposti: tapani.kelomaki@helsinki.fi